

POBEDNIK NOSI SVE

Predsedničke izbore, za koje je srpski predsednik **Boris Tadić** dugo razmišljao da li da ih raspíše u vanrednom terminu ili ne, dočekali su svi srpski političari spremni «kao zapete puške». Očigledno je da su sve političke stranke u Srbiji ozbiljno shvatile izbornu kampanju vladajuće Demokratske stranke (DS) koja je već od sredine marta bila isključivo «predsednička» pošto se u njoj pojavljivao samo predsednik stranke i Srbije Tadić. Bio je to jasan signal ostalim političkim liderima da će vanredni predsednički izbori biti raspisani. Upravo zato, svega nekoliko dana po raspisivanju predsedničkih izbora osim glavnog Tadićevog protivkandidata, lidera opozicione Srpske napredne stranke (SNS) **Tomislava Nikolića**, za funkciju predsednika kandidovali su se skoro svi lideri parlamentarnih političkih stranaka.

Za predsednika Srbije kandidovalo se 12 kandidata. Osim dosadašnjeg predsednika Tadića i lidera opozicije Nikolića među njima su lideri parlamentarnih stranaka poput predsednika Socijalističke partije (SPS) Srbije **Ivice Dačića**, predsednika Liberalno-demokratske partije (LDP) **Čedomira Jovanovića**, predsednika Demokratske stranke Srbije (DSS) **Vojislava Koštunice** i sadašnjeg ministra zdravlja **Zorana Stankovića** koga su kandidovali Ujedinjeni regioni Srbije (URS). Pored njih, za predsednika su se kandidovala i dva predstavnika etničkih manjina – Mađara i Bošnjaka. To su lider manjinske stranke etničkih Mađara **Ištvan Pastor** kao i kontroverzni muslimanski verski lider, muftija sandžački **Muamer Zukorlić**. Među preostala četiri kandidata nalazi se supruga lidera Srpske radikalne stranke (SRS) **Vojislava Šešelja**, koji je u Haškom tribunalu optužen za ratne zločine, **Jadranka Šešelj** kao i troje, široj javnosti malo poznatih, pretenenata na mesto prvog čoveka Srbije.

Nekoga ko ne poznaje dobro političke prilike u Srbiji može da čudi činjenica da se svi politički lideri utrkuju za mesto predsednika, mada je ova zemlja prema Ustavu parlamentarna demokratija sa formalno veoma snažnom ulogom parlamenta i Vlade i skoro protokolarnom ulogom predsednika Republike. Predsednik Republike, prema Ustavu Srbije, predstavlja državu u zemlji i svetu, predlaže Narodnoj skupštini kandidata za Predsednika Vlade, pošto sasluša mišljenje izbornih lista, ima pravo da stavi veto na donet zakon i da ga vrati na ponovno razmatranje, ali ukoliko se zakon izglasa po drugi put, dužan je da ga potpiše. Predsednik Srbije postavlja i opoziva ukazom ambasadore na osnovu predloga Vlade, ima pravo da raspusti Narodnu skupštinu i raspíše izbore za narodne poslanike, proglašava vanredno stanje, vrhovni je komandant Vojske Srbije i dodeljuje pomilovanja i odlikovanja. U parlamentarnim demokratijama uobičajeno je da se Predsednik Republike sa takvim ovlašćenjima bira u parlamentu kvalifikovanim većinom. Neposredni izbor predsednika na opštim izborima rezervisan je za zemlje sa predsedničkom demokratijom poput Francuske ili Rusije. Ipak, u Srbiji se Predsednik Republike bira neposredno, na opštim izborima što mu daje snažan demokratski legitimitet i mnogo veću ulogu u društvu nego što mu prema ustavnim ovlašćenjima pripada.

Razloga za ovakav status Predsednika Republike u Srbiji ima više, ali najvažniji je tradicija direktnog izbora predsednika koja postoji od obnove višestranačkog sistema 1990. godine. Tokom devedesetih godina prošlog veka zemljom je neprikosnoveno vladao bivši lider socijalista **Slobodan Milošević**. S obzirom na snagu njegove ličnosti i činjenicu da je rukovodio vladajućom političkom partijom imao je snažnu ulogu u srpskom društvu uprkos formalno malim ustavnim ovlašćenjima. Tadašnjem predsedniku Miloševiću je jednostavno bio potreban direktan izbor, jer na taj način dobijao demokratski legitimitet koji mu je davao za pravo da vodi zemlju nezavisno od pravih ovlasti. U to vreme koje su karakterisali raspad bivše Jugoslavije, građanski rat i žestoke političke borbe za demokratiju u Srbiji je stvoren stereotip jakog i politički dominantnog predsednika koji rukovodi zemljom nezavisno od stvarnih ovlašćenja. Upravo zato je poraz tadašnjeg predsednika Miloševića na vanrednim izborima 2000. godine označio kraj njegove vlasti kao i njegov silazak sa političke scene iako je na tim istim izborima njegova stranka, SPS, imala većinu da formira vladu sa dotadašnjim koalicionim partnerima!? Narednih nekoliko godina, do 2003. godine i ubistva premijera Srbije Zorana Đinđića, uloga tadašnjeg predsednika Vojislava Koštunice bila je veoma snažna jer se na političkoj sceni borio za prevlast sa pokojnim premijerom. Nedugo zatim, Koštuničina stranka je formirala vladu ali je na predsedničkim izborima za predsednika izabran novi lider demokrata Boris Tadić. Usledila je četvorogodišnja kohabitacija predsednika i vlade da bi Tadićeve demokrate na izborima 2008. godine osvojile i izvršnu vlast. Tadić je ostao predsednik Republike ali i predsednik vladajuće Demokratske stranke što ga je promovisalo u ključnog donosioca političkih i državnih odluka u zemlji u poslednje četiri godine. U novijem periodu, prilika da se prekine sa takvom tradicijom se ukazala 2007. godine prilikom donošenja novog Ustava Republike Srbije. Međutim taj Ustav je donet u uslovima političkog kompromisa tri, u tom trenutku, vodeće političke stranke tako da neposredni izbor predsednika nije ukinut a samim tim je ova funkcija ostala i dalje posebno značajna. Upravo je to razlog zbog koga se skoro svi lideri političkih stranaka danas kandiduju za Predsednika Republike sa malim ustavnim ovlašćenjima, a ne za predsednika Vlade koji prema istom Ustavu operativno vodi zemlju.

Dakle, u Srbiji je još uvek na snazi višedecenijska tradicija po kojoj je predsednik Republike centralna politička figura. Posledica takve prakse je da su u Srbiji na mestu predsednika Republike uvek predsednici, uglavnom, vladajuće političke stranke. Pored toga, od obnove višestranačkog sistema u Srbiji svi predsednici republike koji su u trenutku izbora bili predsednici političkih stranaka ostajali su na stranačkoj funkciji i posle izbora za predsednika. Zato, lider vladajuće političke stranke ne može da ne bude uticajan u društvu na kojoj god se funkciji u državi nalazio.

Pored ovog neposrednog postoji još jedan, veoma praktičan razlog, zbog koga se za predsednika Srbije kandiduju skoro svi politički lideri. Naime, raspisivanje predsedničkih izbora u Srbiji neće samo poremetiti postojeći odnos političkih snaga, već će potpuno promeniti tok izborne kampanje za lokalne, pokrajinske i parlamentarne organe vlasti koji su raspisani nekoliko nedelja pre predsedničkih. Važnost uloge predsednika u srpskom društvu privući će pažnju medija i javnosti a u senci predsedničkih ostaće izbori za druge organe vlasti. To znači da će predsednički kandidati "voditi" kampanje svojih stranaka i za druge nivoe. Zato je za stranke važno da predsednički kandidati budu najjači kandidati koje imaju, odnosno njihovi lideri.

Jer u suprotnom, ukoliko stranka nema dobrog predsedničkog kandidata, može joj se desiti da zabeleži slabiji izborni rezultat nego što je njen rejting u biračkom telu. Zato se većina lidera stranaka u Srbiji na ovim izborima za Predsednika Republike ne kandiduje zato što veruje da će pobediti na njima, već prvenstveno da bi pomogli svojim strankama da ostvare bolji izborni rezultat. To jedino ne važi za dva najjača kandidata, dosadašnjeg predsednika Borisa Tadića i lidera opozicije Tomislava Nikolića. Njih dvojica zaista jedini imaju šanse da 20. maja pobeđu na predsedničkim izborima.

Vanredni predsednički izbori su raspisani pošto je dosadašnji predsednik Republike i lider vladajućih demokrata Boris Tadić podneo ostavku. Tadić je svoju ostavku obrazložio željom da se, zbog umanjenja troškova i predsednički izbori održe istovremeno sa drugim izborima. Njegovo formalno obrazloženje ima smisla, jer bi redovni predsednički izbori trebalo da se održe početkom 2013. godine, ali ipak osnovni razlog za raspisivanje vanrednih predsedničkih izbora je politički. Jednostavno, Tadić je kao lider vladajuće Demokratske stranke želeo da istovremenim održavanjem predsedničkih izbora sa lokalnim, pokrajinskim i parlamentarnim pomogne svojoj stranci da ostvari bolji izborni rezultat na svim nivoima i time uveća njene šanse za dobijanje još jednog mandata na vlasti, do 2016. godine. Tadić zna da će se predsedničkim izborima, na kojima je on glavni kandidat, javnost podeliti na njegove pristalice i one koji podržavaju lidera opozicije Nikolića. U takvom scenariju jasno je da će i Tadić i Nikolić privući glasove i onih birača koji ne bi glasali za njihove stranke da nema predsedničkih izbora. Lider demokrata računa na činjenicu da većina birača u Srbiji ne pravi razliku između glasanja za predsednika i glasanja za druge nivoe vlasti pa će tako njegova stranka zahvaljujući njemu dobiti više glasova na svim listićima. Pored toga, demokratama je da bi porazili naprednjake na ovim izborima očajnički potrebno da predstojeće izbore birači shvate kao borbu između dobra i zla, između napretka i nazadovanja, kao biti ili ne biti za zemlju. A za takav razvoj događaja idealna je pozornica na kojoj se nalaze dva kandidata – “jedan na jedan”. U takvom scenariju, demokrate ponovo pobeđuju jer motivišu svoje, prilično uspavano i razočarano biračko telo da izađe na izbore zbog straha od pobeđe naprednjaka. Problem sa ovom taktikom je što će deo pristalica stranaka na koje DS računa da bi posle izbora mogli zajedno da prave vladu glasati za Tadića i njegovu stranku i možda zato neke od tih stranaka ostanu ispod cenzusa. Tada, DS koja će dobiti više glasova možda neće imati sa kim da pravi koaliciju? Dakle, Tadićeva taktika je odlična – pod uslovom da pobeđi, ali i ne gurne potencijalne partnere u duboki poraz.

Tadićev glavni oponent, lider opozicije Tomislav Nikolić je na izborima koji slede u Srbiji želeo da se kandiduje za premijera. Razlog za tu želju je činjenica da je Tadić najsnažnija ličnost u vladajućoj Demokratskoj stranci te ako bi predstojeće izbore posmatrao sa mesta predsednika teško da bi DS imala protivkandidata koji bi mogao da pobeđi Nikolića. Nikolić i njegovi naprednjaci računali su na činjenicu da vladajuća Demokratska stranka, zbog sopstvenih problema, ne može da unapred saopšti ime kandidata za premijera. Razlog više za ovakvu računicu je činjenica da je Tadićev zamenik popularni gradonačelnik Beograda **Dragan Đilas** odlučio da se ponovo kandiduje za prvog čoveka srpske prestonice. Međutim, raspisivanje predsedničkih izbora primoralo je Nikolića da se kandiduje za predsednika. To je igra u kojoj je dva puta (2004 i 2008. godine) gubio od Tadića.

Ipak, koliko god da su izbori za predsednika poremetili Nikolićeve planove, oni će mu doneti posrednu korist – doneće više glasova naprednjačkoj listi no što bih ih imala da se glasa bez predsedničkih izbora. Poput situacije sa potencijalnim koalicionim partnerima demokrata i stranke na čiju saradnju računaju naprednjaci dobiće u novom raspletu situacije manje glasova što bi isto u slučaju ostajanja neke od njih ispod cenzusa moglo da smanji ionako mali koalicioni kapacitet Nikolićeve stranke. Ipak, Nikolićev uspeh na ovim izborima direktno zavisi od činjenice da li će uspeti da izbegne scenario po kome se u Srbiji bira između dobra i zla kao i od činjenice da li će uspeti da biračima dokaže da su on i njegova stranka sposobni da rukovode državom i da neće radikalno menjati put kojim se zemlja kreće odnosno da je neće uvesti u sukobe sa susedima i svetom.

Ostali lideri parlamentarnih stranaka (Dačić iz SPS-a, Jovanović iz LDP i Koštunica iz DSS) su se kandidovali da bi spasili svoje stranke od scenarija u kome će deo njihovih glasača glasati za Tadića i Nikolića a samim tim i za DS odnosno SNS na lokalnim, pokrajinskim i parlamentarnim izborima. Njihova nada se sastoji u tome da kao politički lideri imaju veći rejting od svojih stranaka kao i da će zbog činjenice da su se za predsednika kandidovali upravo oni ,kao najprepoznatljiviji predstavnici njihovih stranaka , zadržati svoje birače. Čini se da je lider socijalista Dačić u najboljoj situaciji jer maksimalno koristi situaciju da je bio najbolje ocenjen ministar u prošloj vladi. Dačić pokušava da bude treći na predsedničkim izborima jer mu to mesto garantuje da će makar formalno odrediti porednika na predsedničkim izborima u drugom krugu. A onaj ko bude pobedio na predsedničkim izborima biće spreman da izdašno podeli vlast sa onim ko mu to bude omogućio. To je Dačićeva računica u kojoj, u takvom raspletu događaja, ni mesto premijera nije daleko.

Čini se da je od parlamentarnih stranaka najveću grešku napravio lider Ujedinjenih regiona Srbije **Mlađan Dinkić** koji je jedini lider relevantne parlamentarne političke stranke u Srbiji koji se nije kandidovao na predsedničkim izborima. Izgleda da Dinkić, svestan da lično nije isuviše popularan, nije hteo sebi da dozvoli da bude peti ili šesti na izborima. Dinkić je za predsednika kandidovao sadašnjeg ministra zdravlja Zorana Stankovića. Stanković ima bolji imidž u široj javnosti od Dinkića , ali je pitanje koliko ga birači URS-a prepoznaju kao svog kandidata. Zato se toj stranci može desiti da na izborima prođe slabije nego što predviđaju ankete. Razlog više je i činjenica da se u TV kampanji te stranke gotovo isključivo pojavljuje Dinkić koji nije kandidat za predsednika!? Svega nekoliko spotova sa pravim kandidatom Stankovićem neće biti dovoljno da se birači ove stranke identifikuju sa osobom za koju nisu naučili da im je lider.

Od ostalih kandidata najzanimljivija je kandidatura supruge Vojislava Šešelja koji je optužen za ratne zločine pred Haškim tribunalom Jadranke Šešelj. Kandidovanje žene koja se nikada nije bavila politikom, niti je imala javnih nastupa, koja je veoma loše govori ima za cilj samo jedno – da se na izbornom listiću nađe prezime Šešelj. Radikali računaju da će tako uspeti sa sačuvaju svoje biračko telo posebno ako se zna da najveći broj njihovih pristalica kao svoj drugi izbor navodi naprednjaka Tomislava Nikolića. To znači da bi oni u slučaju “neadekvatne ponude” svoje stranke mogli da glasaju za kandidata koji nije radikal. To naravno plaši radikale ali i vladajuće demokrate koji su veoma zainteresovani za što bolji uspeh ultranacionalističke Srpske radikalne stranke (SRS) čiji je lider Šešelj.

Računica demokrata je jednostavna. S obzirom da je najjača opoziciona stranka SNS na čijem čelu je lider opozicije Nikolić nastala cepanjem SRS-a, oni očekuju da ove dve stranke ne mogu da naprave koaliciju. Zato je svaki glas više za radikale – glas manje za naprednjake. Da li iznenadajući potez radikala sa kandidaturom Jadranke Šešelj doneti ovoj stranci bolji uspeh ili će je gurnuti ispod cenzusa u ovom trenutku je teško predvideti. U svakom slučaju, u pitanju je rizičan potez. Radikali su već devet godina bez svog lidera Šešelja od kako se on nalazi u Hagu i za to vreme u javnosti je promovisano nekoliko stranačkih rukovodilaca čak i posle odlaska Nikolića koji je stvorio svoju stranku. Ti rukovodioci nemaju snagu koju ima njihov lider Šešelj ali su poznati među svojim biračima. Odreći se njih kako bi se na listi našla osoba koja se samo preziva Šešelj je put u neizvesnost. Čak i ako taj kandidat dobije veliku medijsku promociju od strane vladajuće stranke.

Kandidature predstavnika manjinskih stranaka imaju za cilj očuvanje sopstvenog biračkog tela od vladajućih demokrata. Poznata je činjenica da su pripadnici nacionalnih manjina u Srbiji do sada na predsedničkim izborima glasali za dosadašnjeg predsednika Tadića. To bi se desilo i ovaj put. Upravo zato kandidovao se lider stranke etničkih Mađara Ištvan Pastor jer bi glasanje Mađara za Tadića moglo da dovede do slabijeg izbornog rezultata stranke posebno na lokalnim i pokrajinskim izborima (Mađari žive skoro isključivo u Autonomnoj pokrajini Vojvodina, a u maju se glasa i za parlament te pokrajine). Kandidatura sandžačkog muftije Zukorlića za predsednika Srbije je složenija. Ovaj kontroverzni verski vođa muslimana koji žive u Srbiji je stalno u centru pažnje zbog svojih neodmerenih i često ekstremnih izjava. Muftiji je naravno jasno da neće biti izabran za predsednika Srbije, ali njega i ne interesuju glasovi hrišćana koji čine ogromnu većinu birača u Srbiji. Za njega je mnogo važnija borba unutar muslimanskog biračkog tela u Srbiji koje je podeljeno na više stranaka od kojih je jedna ona koju neformalno vodi muftija. Pored ove stranke u Sandžaku (deo na jugozapadu Srbije u kome većinu čine muslimani) postoje još dve stranke koje predvode umereni i proevropski političar Rasim Ljajić (koji je bio više puta ministar u srpskim vladama i čija stranka se nalazi na listi koalicije koju predvodi vladajuća Demokratska stranka) i nekadašnji neprikosnoveni lider sandžačkih muslimana **Sulejman Ugjanin**. Zato muftija svojoj kandidaturom želi da na isti način, kao što to rade Tadić i Nikolić, želi za sebe glasove Bošnjaka, potuče svoje konkurente i nametne se kao jedini i neprikosnoveni lider muslimana u Srbiji. Kandidature Pastora i Zukorlića utiće na slabiji izborni rezultat Borisa Tadića u prvom izbornom krugu izbora za predsednika jer njihovi glasači tradicionalno glasaju za kandidata DS-a na predsedničkim izborima. A za koga će manjine glasati u drugom izbornom krugu zavisiće mnogo od rezultata prvog kruga.

Vreme za predaju kandidatura za predsednika Srbije je isteklo i sada zemlju čeka bespoštedna borba za svaki glas u kojoj se neće birati sredstva. Ulog je preveliki – vlast na četiri godine od najmanje opštine do mesta predsednika Srbije.